Markéta Šichtařová úplne zásadne ku koronavírusu a dianiu okolo

- CZ24 News | 19. března 2020

ČESKO: INVENTÚRA MARKÉTY ŠICHTAŘOVEJ „Postihnutí sme úplne všetci, padni komu padni, len niekto viac a niekto menej. (…) Chcieť získať zisk na úkor druhých, chcieť si udržať trhový podiel na úkor iných – to nie je nič iné, ako chcieť deštrukciu cudzieho úspechu namiesto vytvárania vlastného úspechu.“ Podľa Markéty Šichtařovej neexistuje nič ako „morálne právo“ na kompenzácie strát vzniknutých v dôsledku opatrení proti šíreniu koronavírusu. „Uvažovanie v intenciách, že ‚každý by mal dostať, koľko potrebuje‘, nutne musí viesť k zruinovaniu celého ekonomického systému.“

Keď sledujete, čo sa deje v Česku, kde vláda vyhlásila na 30 dní núdzový stav, v Taliansku, kde má pandémia už viac ako tisícpäťsto obetí na životoch, v Nemecku, ktorému podľa kancelárky Angely Merkelovej hrozí, že nakazených bude medzi 60 a 70 percentami obyvateľstva, ale aj inde v Európe a vo svete, čo vám pripadá zo všetkého najpodstatnejšie, či už z ekonomického, alebo neekonomického pohľadu?

Pokiaľ ide o ekonomickú stránku veci, dôležité je nepozerať sa na situáciu fatálne. Finančné trhy sú svojím spôsobom v danom okamihu hrou s nulovým súčtom. Keď niekto predáva, iný kupuje, čo je predávané. Peniaze sa len presúvajú z jednej kôpky na druhú. Potiaľ asi všetko jasné.

Ale mnoho ľudí má pocit, že to platí len pri niektorých transakciách. Že keď sa napríklad prepadá cena akcií, nemôže z toho ťažiť nikto. A predsa aj na takú situáciu sa dá hľadieť z dvoch strán. Keď sa prepadá cena akcie, chudobnie ten, kto ju doteraz vlastnil, ale potenciálne bohatne ten, kto ju ešte len hodlá kúpiť.

Keď ekonomika zamŕza a padá voľným pádom do – dlho avizovanej – recesie, veľa firiem má problémy s likviditou aj odbytom a veľa zamestnancov sa trasie o prácu. A predsa to má aj druhú stránku veci. V rovnakom okamihu sú likvidované takzvané zombie firmy, neproduktívne škrupiny prežívajúce na transfúzii umelo lacných peňazí, a uvoľňujú tým doteraz viazanú pracovnú silu, ktorá zúfalo chýbala v efektívnejších spoločnostiach. Keď praskajú bubliny na finančných trhoch, chvíľu to bolí, ale ekonomika ako celok sa uzdravuje.

V dnešnej tlači sa píše o súčasnom dianí na finančných trhoch ako div nie o katastrofe. Niektoré burzy kolabujú a je to opisované ako zlyhanie centrálnych bánk či vlád. Ale ja som presvedčená, že to je chybný pohľad. Nezmyselne depresívny. Áno, je to pre daný okamih pre mnoho investorov aj firiem veľmi ťažko riešiteľná situácia. Ale realita je taká, že globálna ekonomika sa v týchto hodinách vracia k svojej dlhodobej rovnováhe. Z veľmi dlhodobého nadhľadu sa ozdravuje.

Pandémia COVID-19 je len rozbuškou. Keby neprišla, prišla by iná rozbuška. Fakt, že bubliny prasknú a svet sa zrúti do recesie, bol signalizovaný už dlhé mesiace. Neberme situáciu ako depresívnu. Berme ju tak, že pandémia iba prerezala chronický vred a hnis sa valí von v podobe padajúcich akcií, oslabujúcej sa koruny, oslabujúceho sa eura či napríklad ropy.

Iba tento proces je schopný zaistiť, že v ďalších mesiacoch sa ekonomika môže vrátiť k rastu, a to oveľa zdravšiemu – ak neurobíme zásadnú ekonomickú chybu.

V kamenných obchodoch kolabujú preťažené predavačky, online supermarkety hlásia tržby

porovnateľné s vianočnými nákupmi. Premiér Andrej Babiš vo štvrtok v priamom prenose v hlavných televíznych správach vyzval verejnosť, aby nepanikárila a prestala si robiť prehnané zásoby potravín. Vyhlásil, že ani v prípade karantény v Česku nenastane situácia, že by ich bol nedostatok. Možno to brať tak, že garancia dostatku potravín je jednou z mála istôt, ktoré v tomto rozbúrenom čase ľudia majú?

Garantované nie je nikdy vôbec nič. Spohodlnené ľudstvo podľahlo falošnému dojmu, že niečo možno garantovať. Napríklad nejakú minimálnu úroveň blahobytu. Ale že na nás nespadne meteorit, nám tiež nikto negarantuje. To, či potravín bude alebo nebude nedostatok, je čisto a len nepriamou úmerou miery paniky.

Ak sa však vláda bude správať racionálne – a zatiaľ sa až na nejaké celkom podružné kiksy viac-menej racionálne správa –, tak obchody s potravinami ani lekárne nezavrie, nezastaví zásobovanie a nezavrie výrobné potravinárske podniky. A to by znamenalo, že potravín síce môže byť menej, lebo ich ľudia budú skupovať, ale nie, že nebudú.

Politológ Jan Kubáček vyjadril sklamanie nad tým, že Európska únia pred koronavírusom strčila hlavu do piesku, neschopná akokoľvek pomôcť, takže každý európsky štát rieši vzniknutú situáciu po svojej osi a originálnymi receptami. Naopak bývalý prezident Václav Klaus nad tým, že EÚ nič nerobí, vyjadril potešenie, pretože keby sa do niečoho pustila, bolo by horšie. Predstavitelia EÚ sa zmohli aspoň na to, že vyjadrili nesúhlas s tým, že americký prezident Donald Trump ohlásil bez konzultácie s nimi tridsaťdňový zákaz všetkých ciest do USA z krajín schengenského priestoru. Nemali by sme však v takej kritickej a zložitej situácii čakať akčnejšie vedenie EÚ, keď v časoch pokoja nám hovorí skoro do všetkého?

Ja môžem len súhlasiť, že vďakabohu EÚ nič nerobí, lebo keby robila, viem si predstaviť, že by to viedlo len k zhoršeniu situácie, pretože by napríklad mohla zakázať zavretie hraníc a podobne. Akákoľvek centrálna entita z logiky veci nemôže mať takú silnú motiváciu zvládať situáciu ako entita národná alebo lokálna.

Inak treba povedať jednu vec. Európska únia si pri vzniku definovala tri filozofické princípy, na ktorých stojí. A to sú voľný pohyb osôb, pracovnej sily a kapitálu.

Voľný pohyb osôb už neplatí, lebo v podstate padol schengenský priestor a hranice sa zavreli.

Voľný pohyb pracovnej sily neplatil poriadne nikdy, pretože mnohé krajiny robili všetko pre to, aby svoj národný trh ochránili – typicky Francúzsko cielene likvidovalo pracovnú silu z východnej Európy. No a dnes, po zavretí hraníc, neplatí dupľom.

Voľný pohyb kapitálu síce ešte teoreticky platí, ale aj ten mal s Európskou úniou spoločného najmenej, pretože platil už predtým. Kapitál príliš nepozná hranice. A ak bude treba zachraňovať napríklad Taliansko, ktoré je kúsok od kolapsu, reálne hrozí, že bude napríklad dočasne zrušená konvertibilita talianskeho eura za iné eurá podobne, ako to bolo na Cypre. Nehovorím, že sa to stane, hovorím, že je to predstaviteľné. Tým by padol aj posledný definičný atribút EÚ. Tak o čom sa tu vlastne ešte bavíme?

Vo štvrtok sa európske akcie prepadli najvýraznejšie v dejinách. Môže s tým súvisieť práve aj tá bezradnosť politikov, prípadne centrálnych bankárov, ktorí nedokážu reagovať na fatálne hrozby prichádzajúce zvonku, teda z oblasti mimo ekonomiky? Alebo to už by sme im nasadzovali psiu hlavu?

Politikov by som veľmi nevinila, tí mnoho po ekonomickej stránke nezmôžu. Ich rola je robiť epidemiologické opatrenia. Ale akékoľvek „záchranné ekonomické balíčky“ a podobne majú len psychologický efekt. Azda jediné, kde sa môžu pozitívne prejaviť, je odklad daňových povinností pre postihnuté firmy a jednotlivcov.

Centrálne banky síce tiež mnoho robiť nemôžu, ale ich rola pri komunikácii s finančnou verejnosťou a poskytovaní akejsi psychologickej podpory je ešte oveľa väčšia ako v prípade vlád. Tu značná časť centrálnych bánk zlyhala v tom zmysle, že dosť dobre nevykomunikovala svoje zámery. To bol napokon napríklad dôvod prepadu trhov vo štvrtok 12. marca, lebo finančný trh akosi nepochopil, ako si vyložiť kroky Európskej centrálnej banky.

Ale to úplne najpodstatnejšie: Celá pravda je oveľa prozaickejšia. Jedovaté semená, ktoré boli zasiate v roku 2008, klíčili pod povrchom celých dlhých dvanásť rokov. Nikdy nezmizli. Keď za normálnej situácie svet prejde recesiou, má to na neho ozdravný účinok. Otrepe sa, zbaví sa slabých skrachovaných spoločností a ide ďalej. Ide ďalej silnejší, zdravší. Oddlžený. Inovatívnejší, konkurencieschopnejší.

Nič z toho sa po roku 2008 nestalo. Nestalo sa to preto, že do najvyšších poschodí politiky aj centrálnych bánk si našli cestu nové ideológie, ktoré stavajú na predstave, že vieme riadiť ekonomiku, vieme zrušiť hospodársky cyklus, vieme zrušiť hospodárske poklesy. Že už to tu v histórii mnohokrát bolo a nikdy sa to neosvedčilo? No iste. Ale to nebráni tomu, aby sa také ideológie stále a stále nevracali v novom kabáte.

A tak aj v roku 2008 vlády a centrálne banky pod vplyvom tejto ideológie a viery, že rozkážeme vetru, dažďu, zvýšili svoje zásahy do ekonomiky. Úplne neprirodzené zásahy. Namiesto toho, aby sa vlády poučili z minulého vývoja a uvedomili si, aké ničivé pred rokom 2008 bolo zadlženie, zadlžili sa ešte viac. Namiesto toho, aby sa centrálni bankári poučili z toho, aké ničivé pred rokom 2008 bolo pohrávanie sa s úrokovými sadzbami, znížili ich do záporných hodnôt.

A preto konkurencieschopnosť ďalej klesala, zadlženie rástlo, štátny sektor sa rozpínal, inovácií ubúdalo, zombie firmy prežívali. Ekonomika na papieri rástla, ale kvalita bola papundeklová. Keď v takej situácii príde rozbuška v podobe pandémie, celé tieto nafarbené kulisy, ktoré držia pohromade len silou viery, sa rozsypú oveľa rýchlejšie, ako by sa na normálnu, zdravú ekonomiku slušalo.

V súvislosti s volaním po tom, aby sa štát postaral o kompenzácie strát tým, ktorým ich spôsobila súčasná situácia s koronavírusom, by ma zaujímalo, kde na ne má štát brať, keď aj v jeho prípade zrejme dôjde k prepadu príjmov. A mal by vôbec štát na tento model pristúpiť? Prečo by sa z daní všetkých mal kompenzovať výpadok príjmov niekoho, napríklad divadiel, cestovných kancelárií alebo reštaurácií? Nie je toto svojím spôsobom riziko podnikania v odbore, ktorý v dobrých časoch dobre „nesie“? Kto by si podľa vás – ak vôbec niekto – kompenzácie „zaslúžil“?

Neexistuje nič ako „morálne právo“ na nejaké kompenzácie. To je jednoducho riziko podnikania. Každý sme tu len so svojím za seba. Každý sme zodpovedný sám za seba a máme právo užívať plody našej práce. Nikto tu nie sme za cudzích a nikto nemá právo brať nám v prospech cudzieho to, čo my sme zarobili. Toto ľavičiarske uvažovanie je mor.

Uvažovanie v intenciách, že „každý by mal dostať, koľko potrebuje“, nutne musí viesť k zruinovaniu celého ekonomického systému. Postihnutí sme úplne všetci, padni komu padni, len niekto viac a niekto menej. A sami sa z toho musíme ekonomicky dostať. Iste, že sa to ľuďom nepáči počuť, pretože dnešná spoločnosť sa nakláňa strašne doľava. Ale práve to, že sa spoločnosť nakláňa tak doľava, je dôvodom, prečo sa dnes ekonomicky zosypávame – pretože štát tak navýšil počas posledných 12

rokov zásahy do ekonomiky, že ekonomika prestala byť efektívna a túto situáciu ustáva veľmi zle.

Chcieť získať zisk na úkor druhých, chcieť si udržať trhový podiel na úkor iných – to nie je nič iné, ako chcieť deštrukciu cudzieho úspechu namiesto vytvárania vlastného úspechu. A vládou organizovaná „dobročinnosť“ voči tým, ktorí boli postihnutí najviac, nie je ničím iným ako rabovaním tých, ktorí sa ešte nepotopili a sú schopní ekonomiku ďalej ťahať.

Asi len málo ľudí si myslí, že prijaté opatrenia majú za cieľ zlikvidovať Divadlo Na Jezerce, a koronavírus označujú za ľahkú chrípku, ako to urobil principál Jan Hrušínský. Racionálnejšie pristupujú k situácii iní. Prezident Hospodárskej komory ČR Vladimír Dlouhý vyzval vládu, aby okamžite zaviedla bezúročné úvery firmám už od 50-tisíc korún (v prepočte 1 920 eur) s odkladom splátok minimálne o rok s tým, že táto možnosť bude k dispozícii len skutočne fatálne postihnutým firmám. Ako hodnotíte tento návrh a tiež ekonomický balíček ODS, ktorý obsahuje napríklad odpustenie dane z príjmu pre SZČO, zrušenie záloh na dane pre firmy a zvýšenie základnej zľavy na daňovníka? A pozdáva sa vám návrh člena rady ČNB Aleša Michla, ktorý chce navrhnúť zníženie úrokovej sadzby o 0,25 percentuálneho bodu, čo by malo pomôcť najmä malým a stredným podnikom, ktorým môžu pre epidémiu vypadnúť tržby a budú potrebovať prevádzkový úver?

To je veľmi mnoho otázok v jednej. V podstate sa dá povedať, že mnoho z týchto návrhov má spoločného menovateľa – dať jedným na úkor druhých. To je však v situácii, keď celá ekonomika klesá, ten najlepší recept, ako ekonomický rozvrat urýchliť.

Som ochotná podpísať sa pod návrh ministerky Schillerovej, ktorá zrejme – aspoň to tak vyzerá v čase, keď na vaše otázky odpovedám – odloží podanie daňových priznaní aj platbu niektorých daní. To je férový prístup ku všetkým, ktorý nie je prerozdeľovaním. Takisto zníženie úrokových sadzieb je v poriadku, pretože by len anulovalo nedávne nevhodné rozhodnutie ČNB úroky zvýšiť, ktoré sme tu už tiež niekoľkokrát kritizovali.

Vo všetkých ostatných spomínaných návrhoch vidím zárodok budúcich ešte väčších problémov. Len náhodne: tak napríklad bezúročné úvery firmám. Viedlo by to k tomu, že banky by boli donútené dať úver problémovým dlžníkom. Problémoví by boli všetci, ktorí by ho prijali, pretože to by bol práve ten dôvod, prečo by daný úver chceli. To znamená, že po roku by zrazu nesplácali. Čiže banky by mali problém a začali by padať. S bankami stojí a padá celá ekonomika. Kým padajú „len“ firmy a nie banky, dá sa to zvládnuť. Len čo začnú padať banky, je rozvrat dokonaný.

Úvery musia byť vždy poskytované na komerčnom princípe – zdravým firmám, ktoré sú schopné splácať. Nie zo súcitu, aby sme firmu podržali o pár mesiacov dlhšie; tým len topiaci sa stiahnu do priepasti aj tých, čo zatiaľ plávajú.

Viem, že to, čo hovorím, vám znie kruto. Ale možno konečne ľudia pochopia, prečo som roky hovorila, že vlády a centrálne banky mali kríze už dávno dovoliť, aby prebehla, lebo čím dlhšie ju odďaľujú umelým maskovaním a sypaním peňazí do ekonomiky, tým bude nakoniec horšia. A dnes vidíme presne tie plody umelého odďaľovania tejto ekonomickej očisty.

Práve tí, ktorí uverili, že hospodársky cyklus možno zásahmi do ekonomiky zrušiť a krízu možno odďaľovať donekonečna, sú zodpovední za to, prečo dnes ekonomika znáša náraz epidémie oveľa horšie, ako keby stála na zdravých základoch.